

*Разумна К. А.,
старший викладач кафедри іноземних мов
Житомирського національного агроєкологічного університету*

ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОЇ СУЧАСНОСТІ В БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті розглянуто та уточнено поняття реалій як важливого елемента українського суспільно-політичного життя. Зокрема, проаналізовано способи відтворення суспільно-політичних реалій української сучасності в британських ЗМІ. Встановлено спосіб відтворення, який є найбільш уживаним, а також проаналізовано, наскільки вдалим є вибір того чи іншого способу відтворення.

Ключові слова: реалії, публіцистичний дискурс, суспільно-політичні реалії, транскрипція, переклад.

Постановка проблеми. Одним з об'єктів сучасних перекладознавчих досліджень є способи відтворення реалій. Слова-реалії як особливий прошарок чужомовної лексики, яку все ж можна перекласти, незважаючи на їхню, здавалося б, «неперекладну» сутність, стали предметом наукових досліджень таких мовознавців, як С. Влахов, С. Флорін, Р. Зорівчак та ін. У сучасному мовознавстві реалії визначаються як слова (і словосполучення), які називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу та чужі для іншого [1, с. 47]. З іншого боку, реалії визначаються і як моно- та полілексемні одиниці, основне значення яких вміщає (щодо бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача [2, с. 58].

Актуальність дослідження зумовлена спрямованістю перекладознавчих студій на визначення оптимальних шляхів відтворення реалій під час перекладу з максимальним збереженням національного забарвлення, зокрема українських суспільно-політичних реалій в англомовних ЗМІ. Оскільки реалії – це слова і словосполучення, які, окрім основного значення, містять у собі певний національний колорит та фонові знання, характерні для носіїв мови і культури, і у зв'язку з цим не мають точних еквівалентів у інших мовах, проблема перекладу реалій постійно актуальна і потребує особливої уваги.

Метою статті є визначення способів відтворення суспільно-політичних реалій сучасності в британському публіцистичному дискурсі на прикладі аналізу матеріалів британської газети “The Telegraph”.

Предмет нашого дослідження – суспільно-політичні реалії української сучасності в британському публіцистичному дискурсі. Об'єктом нашого дослідження є способи відтворення суспільно-політичних реалій на основі матеріалів британської онлайн-газети “The Telegraph”.

Матеріалом дослідження слугували 28 статей із британської онлайн-газети “The Telegraph”. Методом суцільної вибірки було визначено 35 слів-реалій, якими послуговуються у суспільно-політичній сфері українського сьогодення.

Публіцистичний дискурс розуміємо як один із найпоширеніших сучасних засобів передачі інформації та впливу на су-

спільство, зокрема як дистантну форму комунікативної діяльності інституціонального і когнітивного характеру, основними учасниками якої є представники засобів масової інформації як соціального інституту та масова аудиторія [3, с. 11]. Публіцистичному дискурсу властиві певні лексичні особливості, а саме: узуальні й оказіональні лексичні та фразеологічні одиниці, прислів'я, приказки, широке використання порівнянь, метафор [4], а також реалій.

З-поміж іншої лексики в мові слова-реалії вирізняються нюансами значень, які часто пов'язують із національним колоритом мови, у якій вони виникли. Саме колорит робить із нейтральної, «незабарвленої» лексичної одиниці реалію [1, с. 105]. У свідомості носіїв певної культури і мови з тією чи іншою реалією завжди пов'язані певні уявлення, знання та асоціації, які зазвичай відсутні у носіїв мови-сприймача. Через це, як правило, реалії не мають точних відповідників або еквівалентів у інших мовах.

У сучасній лінгвістиці існує декілька підходів щодо класифікацій реалій:

- тематичний (побутові, етнографічні та міфологічні реалії, реалії природного світу, державного ладу і суспільного життя, ономастичні та асоціативні) [5, с. 79];
- історико-семантичний (історичні та власне реалії);
- структурний (реалії-одночлени, реалії-полічлени номінативного характеру, реалії-фразеологізми) [2, с. 70–71];
- предметний (географічні, етнографічні, суспільно-політичні та військові реалії) [1, с. 50];
- місцевий (залежно від національної та мовної належності) [1, с. 57];
- часовий (сучасні та історичні) [1, с. 65];
- перекладацький (залежно від способу перекладу) [1, с. 50].

Суспільно-політичні реалії, як бачимо, виокремлюють за предметною ознакою (до уваги береться сфера функціонування реалій), яка і є критерієм виокремлення з-поміж інших їх різновидів. Суспільно-політичні реалії, у свою чергу, поділяються на такі чотири типи:

- 1) реалії, що позначають адміністративно-територіальний устрій (адміністративно-територіальні одиниці, населені пункти, деталі населеного пункту);
- 2) реалії, що служать для позначення органів і носіїв влади (органи влади, носії влади);
- 3) реалії, якими послуговуються у суспільно-політичному житті (політична діяльність та діячі, патріотичні і суспільні рухи, соціальні явища та рухи (їхні представники), звання, ступені, титули, звання, установи, навчальні заклади та культурні установи, стани і касти (їхні члени), станові знаки і символи);

4) військові реалії (підрозділи, зброя, обмундирування, військовослужбовці (та командири) [1, с. 55–56].

У зв'язку із суспільно-політичними подіями в Україні в мові виникли нові реалії, такі як *майдан*, *правий сектор*, *сепаратисти*, *кіборги*, *укропи* та ін. Деякі з цих слів уже існували в українській мові. Наприклад, в «Академічному тлумачному словнику української мови» знаходимо таке визначення майдану: «*Велике незабудоване місце в селі або місті; площа*» [6]. Нині це слово має ще одне значення: «*митинг, акція протесту*» [7]. Тому слово *майдан* завдяки новому значенню є мовною одиницею не лише загальновоживаної лексики, а входить тепер і до складу реалій, оскільки містить у собі новий, соціально-культурний компонент значення. Як наслідок, виникає необхідність відтворення та перекладу таких реалій із збереженням їхнього національного колориту в інших мовах.

У сучасних перекладознавчих розвідках виокремлюють декілька основних способів перекладу реалій – це транскрипція і переклад реалії (заміна, субституція). Переклад може здійснюватися різними способами: 1) введення неологізму (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм); 2) приблизний переклад (родова і видова відповідність, функціональний аналог, опис, пояснення, тлумачення); 3) контекстуальний переклад [1, с. 87–93]. В іншому підході розрізняється чотири основні способи перекладу реалій – транскрипція (транслітерація), гіпонімічний переклад, уподібнення, дескриптивна перифраза [5, с. 104]. Крім того, виокремлюють такі способи відтворення реалій: транскрипція (транслітерація), гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, комбінована реномінація, калькування (повне і часткове), міжмовна транспозиція на конотативному рівні, метод уподібнення (субституція), віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад), контекстуальне розтлумачення (інтерпретація) реалій [2, с. 93]. Плідними для нашого дослідження є ідеї щодо виокремлення способів відтворення реалій, запропоновані С. Влаховим і С. Флорінім, а також Р. Зорівчак.

У сучасному британському публіцистичному дискурсі знаходять відображення нові суспільно-політичні явища та реалії:

International aid agencies warned of a “humanitarian disaster” on Friday as escalating fighting between government forces and Russian-backed separatists in eastern Ukraine threatened to spark a diplomatic crisis [8];

The opposition parties, including Mr. Klitschko’s Udar [...] [9].

У цих реченнях прикладом українських суспільно-політичних реалій є слова *сепаратисти* та назва політичної партії *Удар*. Англійською мовою ці реалії перекладені методом транскрипції.

Іншим шляхом відтворення українських суспільно-політичних реалій є використання перекладу:

[...] and All-Ukraine Fatherland, the party of the imprisoned former prime minister Yulia Tymoshenko, do not command a majority in parliament [9];

Ukrainian forces and Russian-backed separatists in the self-proclaimed Donetsk People’s Republic have blamed one another for sparking a frenzy of shelling by heavy artillery and multiple rocket launchers that began on Sunday [10].

Назва політичної партії *Батьківщина* перекладається на англійську мову з використанням слова-відповідника *Fatherland*. Аналогічний спосіб перекладу використовується для реалії *самопроголошена Донецька народна республіка*.

Вона відтворюється англійською мовою завдяки перекладу всіх слів, крім назви міста, яке транслітерується.

Емпіричний матеріал дослідження показує, що трапляються приклади одночасного поєднання двох способів – транслітерації і перекладу реалій, який називається комбінованою реномінацією [2, с. 122]:

The famine, known as the holodomor in Ukraine, is believed by many to have been deliberate act of genocide by Stalin against the Ukrainian people [11];

The failure of the three opposition parties Vitaly Kitschko’s Udar, Yulia Tymoshenko’s All Ukraine Fatherland, and the nationalist Svoboda [Freedom] to forge common cause with the Communists or to persuade significant numbers of pro-government deputies to rebel underscored the difficulties facing the movement [12].

Для збереження національного колориту українських слів *голодомор* і *свобода* автор їх транскрибує. Проте, оскільки значення цих слів невідоме носіям мови-сприймача, автор використовує для тлумачення значення цих слів англійські еквіваленти *famine* та *freedom*. У тлумачному словнику англійської мови слово *famine* має таке визначення: «*ситуація, коли великій кількості людей не вистачає їжі, що призводить до хвороби та смерті, або певний період, коли це відбувається*» [13]. Слово *freedom* означає «*умову або право, коли можна чи дозволяється робити, говорити, думати і т.д. все, що хочеться, без контролю та обмежень*» [13]. Як бачимо, обидва англійські слова є вдалими відповідниками українських реалій.

Отже, реалії виконують важливу роль для передачі українського національного колориту й особливостей суспільно-політичного стану нашої країни. Із цією метою автори під час відтворення реалій використовують різні способи перекладу: транскрипцію – для того, щоб слово зберігало своє звучання і привертало особливу увагу завдяки своїй незвичності для носіїв мови-реципієнта; власне переклад – у тих випадках, коли значення реалії необхідно пояснити за допомогою використання еквівалентів; комбіновану реномінацію (одночасне поєднання транскрипції із перекладом).

Кількісний аналіз частоти використання способів відтворення українських суспільно-політичних реалій показав, що найпоширенішим способом є власне переклад, що становить 48,9%, друге місце посідає транскрипція – 34,8%, найменша частка припадає на поєднання транскрипції і перекладу.

Перспектива нашого дослідження полягає у більш глибокому вивченні специфіки відтворення українських суспільно-політичних реалій у британському та американському публіцистичному дискурсах.

Література:

1. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Междунар. отношения, 1980. – 343 с.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад / Р.П. Зорівчак. – Л. : Вид-во при ЛНУ, 1989. – 216 с.
3. Новохачева Н.Ю. Стилистический прием литературной аллюзии в газетно-публицистическом дискурсе конца XX – начала XXI веков : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Н.Ю. Новохачева. – Ставрополь, 2005. – 31 с.
4. Гончар О.С. Публіцистичний дискурс та його функції / О.С. Гончар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/povi>.
5. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М. : Изд-во ин-та общ. сред. образов. РАО, 2001. – 224 с.

6. Академічний тлумачний словник української мови : в 11-ти т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>.
7. Вдовиченко Г. Світовий тренд під назвою Maidan. / Г. Вдовиченко // Високий замок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wz.lviv.ua/blogs/124950-svitovyi-trend-pid-nazvoiu-maidan>.
8. Locals and aid agencies warn of ‘humanitarian disaster’ as Ukraine fighting sparks diplomatic crisis [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/02/03/locals-aid-agencies-warn-humanitarian-disaster-ukraine-fighting>.
9. Ukraine protesters blockade government headquarters over failed EU deal [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10487601/Ukraine-protesters-blockade-government-headquarters-over-failed-EU-deal.html>.
10. More than ten killed and dozens injured in surge of violence in east Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/31/ten-killed-dozens-injured-surge-violence-east-ukraine/>.
11. Ukraine protests: Toppling of Lenin will be viewed in Moscow as deliberately provocative [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10504444/Ukraine-protests-Toppling-of-Lenin-will-be-viewed-in-Moscow-as-deliberately-provocative.html>.
12. Ukrainian government survives no-confidence motion amid protests [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10491270/Ukrainian-government-survives-no-confidence-motion-amid-protests.html>.
13. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org/>.

Разумная К. А. Отображение общественно-политических реалий украинской современности в британском публицистическом дискурсе

Аннотация. В статье рассмотрено и уточнено понятие реалий как важного элемента украинской общественно-политической жизни. В частности, проанализированы способы отображения общественно-политических реалий украинской современности в британских СМИ. Установлено, какой способ отображения является наиболее употребляемым, а также проанализировано, насколько удачным является выбор того или иного способа.

Ключевые слова: реалии, публицистический дискурс, общественно-политические реалии, транскрипция, перевод.

Razumna K. Representing social and political realia of Ukrainian modern life in British publicistic discourse

Summary. The notion of realia as an important element of Ukrainian social and political life is considered and clarified in the article. Particularly, ways of representing social and political realia of Ukrainian modern life in British mass media are analyzed. The most frequently used way of representing these realia is specified; it is also analyzed how appropriate the choice of this or that way is.

Key words: realia, publicistic discourse, social and political realia, transcription, translation.